

НА ШЛЯХУ „ІСКРЫ“

Як відомо, в другій половині XIX — на початку XX століття через Радзивилів (такою до 1939 року була назва Червоноармійська) в царську Росію переправлялася з-за кордону література революційного характеру. Через це місто пролягав один із шляхів ленінської «Іскри», перший номер якої вийшов у Лейпцігу, а наступні видавалися у Мюнхені, Лондоні, Женеві.

У Центральному державному історичному архіві у Львові зберігаються відомості про те, що у березні 1902 року на митниці Радзивилова був затриманий активний агент «Іскри» Й. С. Блюменфельд, який, їдучи з Відня з паспортом на ім'я німецького підданого Карла Готшалка, віз у трьох валізах з подвійним дном таку «недозволену» літературу: газету «Іскра» №№ 12 і 13 — по 30 примірників, № 14 — 31, № 15 — 41, № 16 — 122 і № 17 — 100 примірників. Усього — 354 примірники. Крім цього, царські жандарми знайшли 42 примірники праці В. І. Леніна «Що робити?», 75 примірників додатку до дев'ятого номера «Іскри» — «На захист Іваново-вонсенських робітників» та багато іншої політичної літератури. У кришках коробки з лялькою лежали матриці «Іскри» № 15 (очевидно, для підпільної друкарні в Росії).

Й. С. Блюменфельд відразу ж був заареш-

тований і відправлений до Лук'янівської в'язниці у Києві, куди в цей час, вдавшись до посиленого стеження і обшуків, жандарми звозили викритих агентів «Іскри» для підготовки гучного судового процесу, що його взявся вести сам шеф київської охоранки генерал Новіцький.

Царським властям стало відомо, що Йозеф Блюменфельд був не лише переправником більшовицької газети через кордон, але й набирив текст для першого її номера. Він же в Лейпцігу діставав шрифти.

Разом з Блюменфельдом у в'язниці опинився відомий соціал-демократ Йосип Борисович Басовський (партійна кличка «Дементьев»), приводом до арешту якого послужила його участь у демонстрації на Хрещатику на знак протесту проти жорстокості й свавілля капіталістів; були доставлені також інші агенти «Іскри», причетні до переправки газети через Тернопільщину.

Але жандармам не вдалося влаштувати судилище над революціонерами. 30 липня 1902 року десять «іскрівців» здійснили втечу. Серед них були і Й. С. Блюменфельд та Й. Б. Басовський.

Пробираючись за кордон, вони зуміли налагодити нові шляхи транспортування марксистської літератури, якої так боявся царський уряд і його вірогідні опричники. Продовжував використовуватися і шлях через Радзивилів, про що свідчить повідомлення Й. Б. Басовського зі Львова В. І. Леніну від 6 (19) лютого 1903 року, де вказується, що на станції Радзивилів затримали агента «Іскри» Рузова (А. Г. Орлова), транспорт марксистської літератури та місцевих жителів, які переправляли цей транспорт. 26 вересня 1904 року тут перехопили ще один транспорт марксистської літератури, в якому знайшли й 12 примірників брошури В. І. Леніна «До сільської бідноти».

Це тією чи іншою мірою впливало на пробудження свідомості місцевих жителів, на формування у них революційних поглядів. А в більшовицьких колах прикордонне містечко Радзивилів, безперечно, знали як пункт переправки марксистської літератури з-за кордону в царську Росію, як місце, де можна було повсякчас заручитися підтримкою простолюду. Ідеї «Іскри», ідеї В. І. Леніна ширилися блискавично,

В. ЯЩУК.

Червоний прапор. - 1981. - 14 січня.